

Adatok a papmarasztalás korának történetéhez.

Közli: **Pap Domokos.**

Az 1912. évi Főtanács törvényesen szabályozta a belső emberek hivatalba lépésének módjait.

Az új „Egyházi törvény a magyarországi Unitárius Egyházi belső embereinek választásáról és kinevezéséről“ hosszas történelmi fejlődés eredménye. A fejlődés változatait *Mikó Lőrinc* kézírattos egyházi jogi munkája nyomán *dr. Tóth György* a Keresztény Magvető hasábjain állította össze.¹ Négy korszakot különböztet meg és pedig: I. Marasztalás korszaka 1568—1778-ig; II. Rendelés korszaka 1778—1840-ig; III. Pályázattal összekötött választáson alapuló rendelés 1840—45-ig; IV. Választással összekötött rendelés 1845—(1912-ig). A IV.-ik korszakot 1912-vel lezárván, az új törvényt új pont alá foglaljuk ilyenképpen: V. Választással összekötött kinevezés 1912-től jelenkorig.

Természetes, hogy a felsorolt változat mindenike magán hordja a maga korának bélyegét. A papmarasztalás jogszokása a reformáció ama kezdő korában keletkezett, amikor a hitnézetek gyorsan változtak s az eklézsia és papja között igen hamar támadtak meggyőződésbeli ellentétek. A kizárólagos rendelés Mária Terézia uralmának autonomia-ellenes irányát tükrözi vissza, míg a következő korszakok szóbanforgó törvényeiben a XIX. század szabadelvű szelleme nyilatkozik meg.

A legutóbb történt változások — véleményem szerint — szerencsés kézzel fejlesztik tovább a szabadelvűséget, a haladás szellemét. Míg ugyanis egyrészt a püspök „kirendelési“ jogát az új törvényben körülírt „kinevezési“ joggal cserélték föl, másrészt a püspöki jogkör megállapításában föntartották a tervszerű, az egyetemes egyház érdekére is tekintő eljárási lehetőségét.

¹ L. a Keresztény Magvető 1910. 1. stb. füzetét.

Erre az utóbbi szempontra pedig nagyon jó volt vigyázni. A felekezeti harcok során reánk törő támadásokat csak úgy háríthatjuk el sikeresen, ha tervszerű, egységes vezetés alatt vesszük föl a küzdelmet s kezünk ügyében tartjuk azokat a fegyvereket, amelyek szigorúan fegyelmezett és összetartott ellenfeleink erősségei.

Az egyetemes egyháznak az egyes egyházközségek ügyeire való erélyes és hathatós befolyását elődeink is minden alkalommal biztosítani törekedtek. A papmarasztalás szokása az egyházközségek kezébe nagy hatalmat adott, ám egyházi törvényhozásunk a kellő mederbe szorítja ezt, mikor 1639 ben a következő kikötést teszi:

„A miniszterek ha ecclesiájokban tisztességesen marasztatnak ecclesiá-joktól, megmaradhatnak ilyen conditioval: hogyha az Ecclesiának (t. i. egyetemes egyháznak) szüksége leszen valamelyikre, akármilyen időben, megmaradása után is, libere ecclesiájából kimehessen és az Ecclesianak kívánsága és szüksége szerint másua mehessen . . .“

S bizony, az élet sokszor teremtett olyan helyzetet, amikor az egyház vezetőségének erre a törvényre támaszkodva kellett elintéznie a papmarasztalás rendszeréből támadt zavarokat.

Az alább közölt levelek is egy ilyen ügynek a lefolyását fogják megvilágítani. Az eset rövidre fogva a következő:

A tordai eklézsia 1692-ik évre nem marasztalja meg papját, Solymosi Boldizsárt, hanem Dersi S. Pál dicsőszentmártoni papot választja meg helyébe. Dersi azonban mind a nép, mind Sárosi János patronus előtt valami okból eltitkolta megválasztását. Mikor a dolog kiderült, nagy zavar, bódulás támadt a szentmártoni hívek közt, míg végül a patronus közbelépésére abban állapodtak meg, hogy papjukat az esztendő végéig semmi áron sem bocsátják el. A tordaiak a központtól kérnek papot, majd maguk is levelet írnak a P. Horváthoknak Széplakra, hogy a maguk papját, Ajtai Danielt bocsássák el közéjük. De itt sincs szerencsájük, aminthogy nem boldogulnak Szentmártoni János hévizi prédikátor meghívásával sem, aki éppen ez időtájt nagy beteg volt. A consistorium többszörös intésére végül is elhallgatnak a tordaiak és belenyugszanak abba, hogy Solymosi Boldizsár az 1692-ik év végéig közöttük maradjon.

A régi uuitárius buzgóságot híven visszatükröző érdekes leveleket itt közöljük:

1.

(Dicső)-Sz. márton 1692, februárius 2.

Dersi S. Pál dicsőszentmártoni lelkész levele a tordai unitárius eklézsiának.

Az mi jó Istenünknek békességit és mindenik életnek bőséges áldását kívánom kiterjedni, uraim, kegyelmetekre és szerelmessire tiszta szívemből.

Igaz dolog énnekem böcsületes uraim és az Urban szerelmes atyámfiai, volnának bőséges mentségim, melyek az kegyelmetek köziben való menetelemet remorálhatnak, mindazonáltal én azoknak megorvoslását Istenre és üdőre bizván, efféléltől supercedálok és az mint magamat Tiszteletes Püspök Úramnak declaráltam, nem akarván az testtel és vérrel tanácskozni, Isten azt az üdőt érnünk engedvén, én kegyelmetek közében elmegyek; az vitel modalitásáról pedig mostan bizonyost kegyelmeteknek írni nem tudok, de mentől hamarébb affelől is kegyelmeteket mint uraimot tudósítani el nem mulatom; ha lehet mentől könnyebb szerrel buzámot, gabonámot eladván, indulni akarok, kegyelmetek is rendkívül én irántam, hogy ne terhelődjék és meg ne bántódjék; őfelsége vezerélvén utamat kegyelmetek közé, adgya, örvendetes, boldog órában találhassam uraim kegyelmeteket-

Ajálván ezek után az jó Istennek örökös oltalmában és kegyes gondviselésében fejenként uraim kegyelmeteket.

Dabam ex Sz. márton 2. Febr. Anno 1692.

Kegyelmetek örök javát
szívesen kívánó kissebbik atyjafia
az urban

Dersi S. Pál m. p.

Cím: Az Thordai Unitaria Ecclesiának minden rendbeli, böcsületes és tiszteletes tagjainak etc. etc. igen kedves uraimnak és szerelmes atyámfiainak ő kegyelmeknek adassék.

(Tordai Unitár. egyházközségi levéltár: X. kötet 22. sorszám.)

2.

Szeben 1692, április 14.

Kissárosi Sárosi János² ítélőmester a tordai unitár. eklézsiának.

Mint jó akaró Uraimnak s kedves lelki Atyámfiainak ajánlom

² L. Keresztény Magvető 1912. 294 l.

kegyelmeknek becsülettel való szolgálatomat és Istentől áldást s testi lelki jókat kívánok.

Atyafiságos kegyelmekhez tartozó szeretetemtől indítván (*igy*) akarom kegyelmeket requirálni; tudom és jól elhiszem: kegyelmeknek méltó nehézsége lehet abban, hogy Dersi uram Püspök uram dispositioja szerint mostan kegyelmekhez nem mehet, de abban viszont nagy reménységem, hogyha kegyelmek ezen dologban esett akadályt megérti, ezen való megindulásában mint értelmes és jó lelkiismerettel bíró emberek, magokban megcsendesedik.

Kérem is kegyelmeket szeretettel, hagyjon le elméjéből minden nehézségeket, elhithetvén kegyelmek magával, hogy én tisztá szívvel magam is munkálódtam volna azon, hogy őkegyelme kegyelmek közé menjen, csak lett volna az dolog idején értésemre és disponálhattam volna az ott való populét⁸ az szerint, de sem én nem tudhattam új esztendő napig, sem az kösség nem tudta s Dersi uram is eltitkolván, marasztalásokra megmaradott és így post tempus repentine találván ez véletlen hír az populét, módom nem volt semmiképpen lecsendesítésében másképpen, hanem megegyező tetszésből ezt találtuk mondanunk, hogy az egy esztendőn maradjon helyben, kegyelmek is talán nem nehezteli várakozni.

Isten az jövő esztendőt adván érnünk, magam kész leszek munkálódni, lehessen kegyelmek papjává. Kérem azért kegyelmeket, mint jó értelmű és lelkiismeretű atyámfiait, így értvén az kéntelenítő szükségét, engedjen Püspök uram jó intésének, engedjen az én ez szerint való intimatiomnak s Isten is kegyelmekre áldását terjeszti, én is részemről kegyelmeknek jó akaró atyafi szeretetemet, szolgálatomat ígérem.

Isten kegyelmek elméjét vezérelje és sokáig jó egészségben kegyelmeket éltesse.

Cibiny, 14 Aprilis 1692.

kegyelmek tökéletes
jó akaró szolgája, lelkiatyafia:
Sárosi János mp.

Cim: Tordai unitária Ecclesia alsó, közép és felső renden levő lakóssinak etc. nekem az urban kedves atyámfiainak ő kegyelmeknek.

(*Tord. Unitár. egyh. levéltár: X. K. 15.*)

⁸ Nép, hivek.

3.

Kolozsvár 1692, április 30.

Kövendi Nagy Mihály püspök levele a tordai unitárius eklézsiának.

Az bő kegyelmű Istennek szent orcája tündököllyék kegyelme-
meteken és egész gyülekezetin az Úr Christusban, kedves Atyám-
fiai, kívánom szüből.

Minapi kegyelme-
meteknek Derzsi Pál uramhoz küldetett követi nem érkeztek vala
haza, nem tudhattuk bizonyosan, mit resolvállyon ő kegyelme,
ahoz képest ígéretet töttem vala, hogy magam is szivesen mun-
kálkodom benne (arra lévén azon kívül is utam), hogy vég- és
egyálttalyában való választ vegyek ő kegyelmétől, de azalatt uta-
zásomban szemben lévén ő kegyelmével, megérttem, hogy ple-
narie resolválta ő kegyelme magát, hogy ez esztendőben semmi-
képpen nem mehet kegyelme-
metek közzé, holott assecuratioját is
tötte volna rólla, noha bizony nem az mű consensusunkból, mert
mű ezen dologban és materiában kezdetitől fogva perseveráltunk
az iránt való censuránkban és deliberatumunkban, hanem ha mi
renovák és srupulusok intervertáltak, discursusunkat arról nem te-
hettük és hatalmunkban nem volt, hogy mindazokat removeálhas-
suk és sopiálhassuk. Azért noha otllétemben is nemcsak jelentém,
hanem ugyan serio instalék is kegyelme-
metek előtt, hogy az egy esz-
tendőben patientallya kegyelme-
metek Solymosi Boldizsár, hogy továbbá
rendesebben folyanak minden dolgok és hogy mind ő kegyelmé-
nek jövendőre illendő ecc'esiáról perspiciálhattunk volna commodo
tempore, mind pedig hogy ne duplázódott volna búsulásunk és
más statio is ne bomlott volna meg, holott midőn az ecclesiai vál-
tozó állapotokban egy helyen bomlás esik, másutt is ódozásnak
kell esni. Kegyelme-
metek csak megkeményíté magát, melynek bizony
az illetén dolgokban nem kellene lenni, mert szent Pál idejében
is esett olyan dolog többi között a chorintosi ecclesiában hogy az
kinek közikbe menetelit kívánták volna, nem mindgyárt nyerhet-
ték meg, hanem várakozniok kellett bizonyos okokra nézve 1. Cor.
16. r. 12. v. az holott ez vagyon: „Az Apollos Atyafiura az mi
néz: igen kértem őtet, hogy hozzátok menne az atyafiakkal, de
semmiképpen nem lőn akarattya az most odamenetelre, mindazon-
által elmegyén, mikor jó alkalmatossága lészen.“

De ezek immár így folyván, ezen levelem által kérem kegyelmeteket, tudósítson bizonyosan kegyelmetek engemet, ha ugyan kegyelmetek azon értelemben és akaratban marad-é, hogy mester uramat vegye fel ez esztendei papságra, hadd tudgyunk illendőképpen ezentúl való állapotokról providealni s nevezet szerint a scholáról, kérvén kegyelmetek közül némelyeket keresztényi szível azon is, hogy holott immár kegyelmeteknek tetszett papjoknak megváltoztatása, ne táplálja és gédelgesse Solymosi Boldizsár uram elméjét azzal, hogy kegyelmetek nem akarta ő kegyelme eltávozását kegyelmetek közül, mert, mű ezen dolgot és materiát nem suscitáltuk volna, ha kegyelmetek emberei bennünket nem sollicitáltak volna.

Ezek után az Urnak szerelmébe és oltalmába ajánlom kegyelmeteket fejenként.

Claudiopoli, die 30 aprilis, anno 1692.

kegyelmetek örök javát
kévánó lelki attyafia az urban:

Kövendi N. Mihály.

Cim: Az Tordai Nemes és Bötsületes Ecclesiában velünk egy keresztényi értelmet követő lelki Atyámfiaiának ő kegyelmeknek adassék közönségesen.

(*T. Unitár. egyh. levéltár. X. k. 14.*)

4.

Széplak, 1692 május 6-án.

P. Horváth Ferenc⁴ a tordai unitár. ekleziának.

Az Isten ő felsége kegyelmeteket fejenként minden üdvös-séges jókkal megálgya, szent lelkének általla vigasztallya, bátoritsa és minden jóban állhatatossá tegye.

Kegyelmetek levelét, melyet nekem és öcsém Horvát Miklós uramnak böcsületes attyafiai által küldött, böcsülettel vettem, abban való kívánságát részem szerint megértettem s valóban szomorú szívvel is hallom kegyelmeteknek ebben az dologban való fogyatkozását s busulását, de minthogy öcsém uram házánál nincsen, ángyom, Horvát Kozmáné asszonyommal pedig ő kegyelme mostani keserősége miatt nem is közölhettem,⁵ tehát kegyelmeteknek

⁴ Lásd Sándor Imre: Genealogiai Füzetek. 1908. 40.

⁵ P. Horváth Kozmáné Foltly Borbára 1790 jun. 23-án jutott özvegy-ségre. Genealogiai Füzetek. 1908. 73.

semmi bizonyos választ adni nem tudok; noha azon kívül is ilyen hertelen s véletlen találván bennünket az kegyelmek kívánsága, mely miatt pap felől is providealni nem tudhattunk, maga megítélheti kegyelmek, miképpen hagyassuk magunkat pap nélkül. Ezen kívül való akadályokat és pedig ez dologban kegyelmek böcsülletes atyafiai szóval megmondhatnak, egyébiránt valamiben lehet kegyelmeknek örömet jó szívvvel kedveskedni el nem mulattjuk. Tartsa Isten jó egészségben kegyelmeket.

Széplak, 6. máj. 1692.

kegyelmeknek szeretettel
szolgáló lelki atyafia:

Petryitevit Horvát Ferenc m. p.

Cim: Tordai Unitaria Ecclesia tiszteletes tagjainak etc. nekem kedves lelki atyámfiaiinak ő kegyelmeknek adassék.

(*Tordai Unitár. ekl. levéltár. X. k. 21.*)

5.

Kolozsvár, 1692 június 18.

A consistorium válasza Nagyajtai Mihály hütös notárius által a tordai unitárius eklézsianak.

Keresztyéni (*igy*) szüből származó szolgálatunk ajánlása után az bő kegyelmű Istentől áldást békességet és az üdvességnek dolgában épülést és gyarapodást kívánunk kegyelmeknek közönségesen az Urban szeretett atyámfiai.

Kedves uraink és az úr Christusban lelki atyánkfiai, kegyelmek böcsülettal irott levelét vöttük, közönségesen generale Consistoriumunkban olvastuk, melyre sok (...) discursusunk után így resolválhatunk. Bizonyos dolog (jó lelkünk ismereti erről) bizonyosságunk, hogy teljes indulattal ügyekszünk kegyelmek ecclesiájának orvoslásában és azon utakon is, az melyeket kegyelmek előnkben tött, jó szüvel fáradoztunk, de mostan egyéb tévők nem lehettünk, hanem az mint eddig is ezen dologh értésére lehetett kegyelmeknek: *Ajtai* Daniel uram felől megtaláltuk volt *Horváth* Ferenc uramékat, de bizony semmire ő kegyelmét nem vehettük, hogy ez esztendőben elbocsássák, sőt jövődöre is semmi reménységet ő kegyelmektől nem vehettünk, hanem mostan úgy tudgyuk, ő kegyelmeknek egyike tekintetes nemzetes *Horváth* Ferenc uram ország dolgából oda fog menni, ha eddigh oda nem

ment is; kegyelmek böcsülletes emberei által találtassa meg, ha úgy tetszik, vegye ki kegyelmek minden kétségét ő kegyelmétől. Sz. Mártoni János hévizi prédikátor Atyánkfia dolgából is, azt irhattuk, hogy bizony, szívünk szerint kívánnók mű is ő kegyelmének kegyelmek köriben való collocáltatását, melyet mostani gyűléstartásunk alkalmatosságával végben vinni el nem mulattuk volna, de az ő kegyelme absentiaja abban impediált, sőt idejövételét is ő kegyelmének sulyos nyavalyája impediálta és olly nyavalya, melly felől bizonyos hiteles emberek itt ollyan testificatiot tesznek magának is nyelve vallásából, hogy többé Szent Synatunkban nem fog compareálni.

Melleyhez képest kérjük kegyelmeket az Istennek szerelmére és az Jézus Christus eljövételire, hogy méltó vizsgálásban vévén és edgyszersmind magával elhettvén kegyelmek ecclesiájához való tellyes szorgalmatosságunkat, birja kicsin ideig békességes türésben elméjét illyen bizonyos reménység alatt: Mostan jelen lévén közöttünk tiszteletes Dersi Pál uram⁶ sancte igéri magát, hogy minden továbbá való molestiaja nélkül kegyelmeknek ez jövő esztendőre Isten éltetvén ő kegyelmét, kegyelmek köriben tellyes kedvvel elmegyen, jó idein mostani ecclesiaját mind ő kegyelme, mind Püspök Uram praemoneallya, hogy tempestive viselleyenek gondot jövendőbeli Papról, sőt ez idén is ő Kegeyelme elment volna, ha annak az ecclesiának motussa engedte volna, azt praetendálván ő kegyelmek, hogy akkor késő volt őkegyelmeknek papot keresni, holott immár mindenütt nagyobb részint az papok megmarasztattak volt. Ezt cselekedvén kegyelmek, bizony mind előttünk kedves dolgot cselekszik kegyelmek s maga lelkének is csendességet talál. Ha ez idén immár Püspök uram impositiojából Solymosi uramat patiallya, bizony jövendőre kegyelmek nem frustralodik. Hogy pedig mostan s annyi részben kegyelmek kívánságát nem tellyesithettük, maga által látja kegyelmek istenesen, hogy nincsen hatalmunkban, holott Horvát uramék papjoknak ollyan plenarié mű nem is poroncsolhatunk, udvari pap és egyszersmind ő kegyelmek creaturája; lehetetlen dolgot kegyelmek sem kívánhat tőlünk. Ezek

⁶ Kolozsvárt, a külvárosban, (a szentpéterei egyházban) tartott zsinaton 1692 jun. 16-án ő mondott ünnepi könyörgést. (Protocollum gen. Consistorii 1629—1736. 167 l.

után az Uristennek kegyelmében és szerelmében ajánlyuk kegyelmeteket fejenként, édes Atyánkfiái.

Colozsvár die 18. Junii Anno 1692.

Kegyelmetek örök jóvát kívánó lelki Atyafiai az Szent generale consistoriumi hütös notarius keze által, Nagyajtai Mihály által.

Cím: Az Tordai Unitaria ecclesiában levő és velünk egy keresztyéni értelmet tartó böcsülletes urainknak és az Úr Christusban kedves lelki Atyánkfiainak, ő kegyelmeknek adassék és közönségesen olvastassék.

(*Tordai Unitár. ekl. levéltár. X. k. 17.*)

* * *

Az utolsó levélre — úgy látszik — teljesen megcsendesedtek a tordai hívek. 1693 elején Dersi S. Pál csakugyan elfoglalta a tordai parókhíát. Alkalmassint már az első találkozáskor fátyolt borítottak a mültra, amely föltevésre az egyháziak ez évi számadásának első tétele méltán följosít. Ez a tétel így hangzik „Dersi Pál uram idejövén, hordattunk bort az város házáról tizenegy kupát; volt nyolc polturás . . .“

Dersi Simó (v. Simon) *Pál* tehetséges, de féktelenkedésre hajló pap lett. Ilyennek mutatkozott már gyermek korában is. 1669 aug. 20-án kerül be a kolozsvári kollégiumunkba. Gyenge alappal jött oda. Szeptember 21 én egy évi frequentálásra útasítják s 1670-ben negyedmagával csak feltételesen bocsátják át, de már nov. 30-án egy csinje miatt újra visszateszik 2 óra a novitiusok sorába s 1673 elején büntetésként pénzjutalékát vonják el. 1673 május 6-án ment ki legelőbb Bölönbe tanítónak.

(*Fasciculus rerum scholasticarum I. 256—296.*)

Tordai szolgálata idején többször volt kellemetlensége. Így 1696 januárius 14-én a kolozsvári consistorium a püspök és a consistorium iránt való engedetlensége miatt hoz határozatot felőle. Később, 1699-ben visitatio alkalmával részegeskedéséért mind tordai papságából, mind torda-aranyoskőri esperességéből a zsinatig felfüggesztik. A kolozsi zsinat 1699 jun. 21-én „censurában vévén az ő kegyelme dolgát, méltónak ítélte volna az sz.-synat, hogy továbbra is ezen gravis animadversioiban hagyatott volna bizonyos ideig, míg bizonyosabb lehetett volna élete megjobbítása felől, minthogy méltóságos és kettős hivatalban helyzetetett ember volt és tartozott volna másoknak is példaadással. De mégis minthogy pia mater az ecclesia, mégis mostan végképpen nem rejiciálja, hanem papi tisztére reassummálja sub hac conditione, hogy többé ilyen botránkozttató részegségben és abból származó excessusokban magát ne elegyítse, mert ha ilyenben és ehhez hasonlóknban impingál

papságát in perpetuum amittalja. Az mi pedig seniori tisztét illeti, abban is, noha arra lépett volna az Szent Generale Consistorium, hogy az jövő Generale Consistoriumig függőben legyen seniorsága, de mivel az diocoesis intercedalt mellette, tekintelben veszi az ő kegyelmek intercessioját az Consistorium és abban is helyben állította, mint hogy az vádok is nem mindenkben támadnak ellene, hanem némelyekben, azért ő kegyelme ezután azokat is, kik subjectusok ő kegyelmének megböcsülje és az mostani ellene való vádakat amnestiában vegye. Annak felette az Szent Generale Consistoriumot az partialissal edgyütt deprecálja. Hoc tanem superadditur, hogy az os ecclesiae tisztii differaltatik.“ (Prot. Gen. Consistorii 1627—1736. 201. 1.) Erre jegyzi meg Szaniszló Zsigmond naplójában jun. 21-ről, hogy Derzsi Pál újra pap lett, de erős fenyték alatt.

Szerencsétlen gyengeségét tovább sem tudta leküzdeni. 1701-ben a püspök vádolja a consistorium előtt részegeskedéssel. A vádak nagy részét Dersi S. Pál be is ismerte. Az egyház újra kegyes volt iránta s azzal az optimista föltevésével nem büntette a legsúlyosabban, hogy „mostan is új saeculum primordiuma lévén, sub hac spe, hogy magát az új saeculumban megújítja és corrigálja; mindazonáltal semmiképpen poena nélkül nem hadgya, hanem ottan-ottan való részegeskedéséért 24 forint mulctat imponál ökegyelmének.“

Derzsi S. Pál. 1706 április 11-én halt meg Tordán, (Varga D: A. tordai unitarius gimnázium története 86.

IRODALOM

„Fénysugarak.“ A magyar gyermekek számára szerkesztette: Raffay Sándor. Kiadja: A magyar prot. irodalmi társaság. Budapest, 1917. 255. lap. Ára 5 korona.

Nem régen adta ki a Magyar prot. irodalmi társaság ugyan-ezen szerkesztőtől a *„Nemes ösvényeken“* című ifjúsági művet. Az a serdültebb ifjúság, ez pedig gyermekek számára készült. Gondolatunk szerint ez utóbbi sikeresebben szolgálja a célt: az erkölcsi élet ápolását, mint az első. Mert amíg az a háború hatása alatt készülve, tisztán háborus elbeszéléseket tartalmaz, addig ez a béke erkölcsének az építését tartja szem előtt. E célból a legkiválóbb íróktól közöl a gyermek gondolat- és érzés-világához közel álló elbeszéléseket, meséket, legendákat és költeményeket. Mindenik közvetlenségével, melegségével és élénkségével hat s a gyönyörködtetés mellett igen hasznos erkölcsi tanúságokkal szolgál. Berde Mózsáról is háromszéki kormánybiztos korából Gábor Áronnal kapcsolatosan egy pompás kis elbeszélést közöl. Marjay Károlynak *„Igaz király országában“* című eleven tollal írt meséje kár, hogy kissé dogmatikai ízű, ami távol van a gyermek lelki világától. Ettől eltekintve, szívesen ajánljuk e könyvet a szülők és ifjúsági könyvtárak figyelmébe.

„Erős várunk nekünk az Isten.“ Emlékfűzet a reformáció 400 éves évfordulójára. Az iskolákban tartandó emlékünnepek teljes programjával. Írták: Szeghalmi Gyula és Tóth József. 48. lap. Hoffmann és Kronovitz, Debreczen. Ára 64 fill.

Egy népiskolai és egy középiskolai reformációi ünnepélyen mondandó beszéden kívül, alkalmi versek, a reformáció előzményének és lefolyásának vázlatos ismertetése s a protestánsok üldöztetéseire való rövid utalás e kis fűzet tartalma. Értékessé tesz a festmény reprodukciók. Kár, hogy az írók a reformáció magyar munkásai között a Dávid Ferenc nevét még megemlíteni sem tartották szükségesnek.